

Van mens & pladijs

TEKST

Arno van 't Hoog

ILLUSTRATIES

Jelger Herder en Visserijnieuws

‘Schol in de Noordzee’ is een ambitieus boek dat de hydrologie en ecologie van de Noordzee beschrijft, maar ook de levensloop van de schol, inclusief de geschiedenis van de visserij en het visserijonderzoek. Dat lijkt een te grote opgave, maar de auteurs slagen er prima in om allerlei in elkaar grijpende ontwikkelingen beeldend te beschrijven.

Roelke Posthumus en Adriaan Rijnsdorp. Schol in de Noordzee – Een biografie van de platvis en de Nederlandse visserij, uitgeverij Atlas Contact, 256 pag. € 21,99.

In dit boek over de schol speelt de schol regelmatig een bijrol, omdat evolutiebioloog Roelke Posthumus en visserijbioloog Adriaan Rijnsdorp ontwikkelingen laten zien die onze relatie met deze vis in de loop der eeuwen hebben bepaald. Het boek leert zo evenveel over de vissende mens als over de pladijs. Zo bracht de komst van de stoommachine in de zeevisserij vanaf 1880 een kettingreactie aan veranderingen. Vissen met zeilschepen – het gebruik sinds mensenheugenis – zou geleidelijk van de Noordzee verdwijnen. De Nederlandse vloot liep daarin overigens flink achter op die van de Engelsen: Nederlandse reders vonden steenkool en stokers aan boord in eerste instantie geldverspilling. Wind was immers gratis.

Trendbreuk

Maar geleidelijk zagen ze toch de voordelen van vissen met mechanische paardenkrachten. Verder weg gelegen visgronden bleken makkelijker bereikbaar. En stoomschepen konden grotere, zwaardere netten over de bodem trekken. In 1900 ving een stoomschip al achtmaal meer schol dan een zeilschip. Het betekende een absolute trendbreuk met de oude zeilvisserij, die ondanks innovaties nooit de capaciteit bereikte voor structurele overbevissing. Die technologische ontwikkeling had zo z'n invloed op de scholvangst. Die gingen in eerste instantie snel vooruit, maar liepen op de traditionele visgronden al na 1890 terug. Schol werd schaarser en

kleiner. Sommige zeilloggers gingen uit armoede op 'puf' vissen: kleine schol en schar die werd verwerkt tot voer voor de eendenmesterij. Tussen 1924 en 1930 verzeenvoedde de aanvoer van ondermaatse schol. Deze overbevissing wekte steeds meer zorgen bij vissers, overheden en de eerste generatie visserij-onderzoekers. Ze kwamen met adviezen voor minimum maaswijdten en voor stoomloggers gesloten gebieden in het oosten van de Noordzee. Er kwam veel verzet, er was gesteggel en jarenlang overleg, dat pas vlak voor de Tweede Wereldoorlog in een internationaal verdrag uitmondde. Het zijn beschrijvingen die opvallend veel lijken op moderne en ogenschijnlijk oeverloos voortslepende discussies over hedendaags visserijbeleid.

Opkomst visserijonderzoek

Posthumus en Rijnsdorp beschrijven in deze geschiedenis ook de opkomst van het visserijonderzoek. In de kantlijn leren we zo de pioniers kennen als de Nederlander Paulus Hoek, de eerste secretaris-generaal van visserij-adviesorganisatie ICES en directeur van het RIVO in IJmuiden. De beschrijving van het visserijonderzoek wijst bij herhaling op het belang van onderling vertrouwen, diplomatie en geduld. Dat geldt nog steeds: onderzoeksgegevens en gegronde hypothesen zijn prachtig, maar het vertrouwen van vissers moet je als wetenschap zien te winnen en gezag bij beleidsmakers moet je verdienen. Regelmatig worden adviezen genegeerd omdat andere belangen zwaarder wegen. Of omdat illegale aanvoer van vis onderzoek en beleid onmogelijk maken. Het boek reconstrueert mooi hoe in de jaren tachtig Nederland worstelde om de grootschalige aanvoer van 'grijze vis' buiten de veiling uit te bannen.

Scholbox

Rijnsdorp spaart zichzelf of de visserijbiologie niet in deze geschiedschrijving. Wetenschap viert niet alleen triomfen van geplande voortuitgang. Zo leek het in de jaren tachtig, toen het erg slecht ging met de scholstand, een goed idee om de kinderkamers van schol vlak onder de kust af te gredelen voor grote kotters. Het opsluiten van kleuters in de scholbox zou zich na enkele jaren vertalen in betere scholvangsten in de rest van de Noordzee. Dat beleid werd vanaf 1994 regelmatig geëvalueerd. De scholstand verbeterde echter niet, hij verslechterde zelfs. Er speelden andere ontwikkelingen en onvoorziene vragen, die de onderzoekers niet goed konden beantwoorden. Plannen voor nieuw onderzoek werden niet

gehonoreerd en natuurbeschermers en concurrerende vissers vonden sluiting van de kustwateren wel prima. "De scholbox was gekaapt voor andere doeleinden", klinkt het droogjes. Voor de visserijsector, die zonder effect vrijwillig een fors visgebied opgaf, bepaalt deze ervaring nog altijd het verzet tegen natuurrezervaten op zee.

"Wij visserijbiologen werden hardhandig met onze neus op de feiten gedrukt: onderzoek biedt weinig zekerheid wanneer je met natuurlijke systemen te maken hebt. Je mag blij zijn met enig voortschrijdend inzicht, waardoor de ene verklaring iets aannemelijker wordt dan de andere."

Het zijn nuchtere lessen. Dit boek draait om meer dan biologie van de schol of de historie van de Nederlandse visserij.

Het is ook een geschiedenis van ideeën, personen en visies op het beheer van vis en zee-natuur. Je zou willen dat die variantie aan bronnen, onderwerpen, anekdotes en kaders een luxere uitgave had gekregen met grotere bladzijden en meer ruimte voor illustraties en bronvermeldingen. Deze pocket-vorm doet niet helemaal recht aan de inhoud.

Positieve noot

De geschiedenis van schol en visserij gaat ook vandaag de dag door, met discussie over effecten van visserij met de pulsakor of de komst van de Europese aanlandplicht: alle bijvangst moet sinds kort naar de haven worden gebracht. Rijnsdorp is scherp over die maatregel: slecht, contraproductief en niet te handhaven. Een derde van de ondermaatse schol kan de vangst immers overleven, blijkt uit langlopend onderzoek, maar als ze worden aangeland gaan ze verloren. De vissers zijn bovendien mordicus tegen, en vertrouwen en medewerking van de vloot is essentieel, weet de onderzoeker, die lange dagen op kotters doorbracht om visvangst te bemonsteren. Toch besluit het boek met een positieve noot. Terwijl elders alarmbellen klinken over dramatische overbevissing, gaat het goed met de schol en tal van andere Noordzeevissen. De wal heeft het schip gekeerd. Dalende scholbestanden zorgden voor dalende quota en decimering van de kottervloot. Het aantal boomkorschepen halveerde tussen 2004 en 2013. De paaistand van schol ligt nu drie keer zo hoog, de visserijsterfte is enorm gedaald. "Je kunt als bewuste consument gerust schol eten."

